

14. Fyziologie rostlin - fotosyntéza, respirace

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Metabolismus

-přeměna látek a energií (informací)

-procesy: anabolický $\longleftrightarrow$ katabolický

Anabolismus $\left\{ \begin{array}{l} \text{autotrofie} \\ \text{heterotrofie} \end{array} \right.$

Autotrofní organismy

1. Chemoautotrofy – nemají fotosyntetická barviva

energií získávají oxidací substrátu

(H_2S , H_2 , NH_3 , sloučeniny F^{3+} - bakterie sirné, vodíkové, nitrifikační, železité)

2. Fotoautotrofy - mají fotosyntetická barviva

a) fotosyntetické bakterie – bakteriochlorofyly

- produktem oxidace není O_2

- **fotolitotrofní** – k redukci CO_2 – síra, sirovodík
(purpurové sírné, zelené sírné)

- **fotoorganotropní** – redukce CO_2 – některé organické
látky (pruvát, acetát) (purpurové nesírné)

b) fotosyntetické zelené rostliny –

(sinice, ruduchy, skrytěnky – chl b, karotenoidy +
fykobiliproteidy)

ostatní řasy, mechorosty, cévnaté rostliny

chlorofyl a,b; karotenoidy

Fotosyntéza

- **procesy fyzikální** – absorpce kvanta záření a přenos do reakčního centra

úroveň molekulární   relativní nezávislost na teplotě,
krátkodobé děje (10^{-15} až 10^{-8} s),
vysoká účinnost (0,96)

- **procesy fyzikálně chemické a biochemické**

úroveň membrán   primární { - přenos elektronů, fotolýza
vody, vznik ATP, NADPH
(10^{-10} až 10^{-2} s)

kompartimentů
buněk až celých
pletiv   sekundární { tvorba sacharidů,
fotorespirace (10^{-3} až 10^2 s)

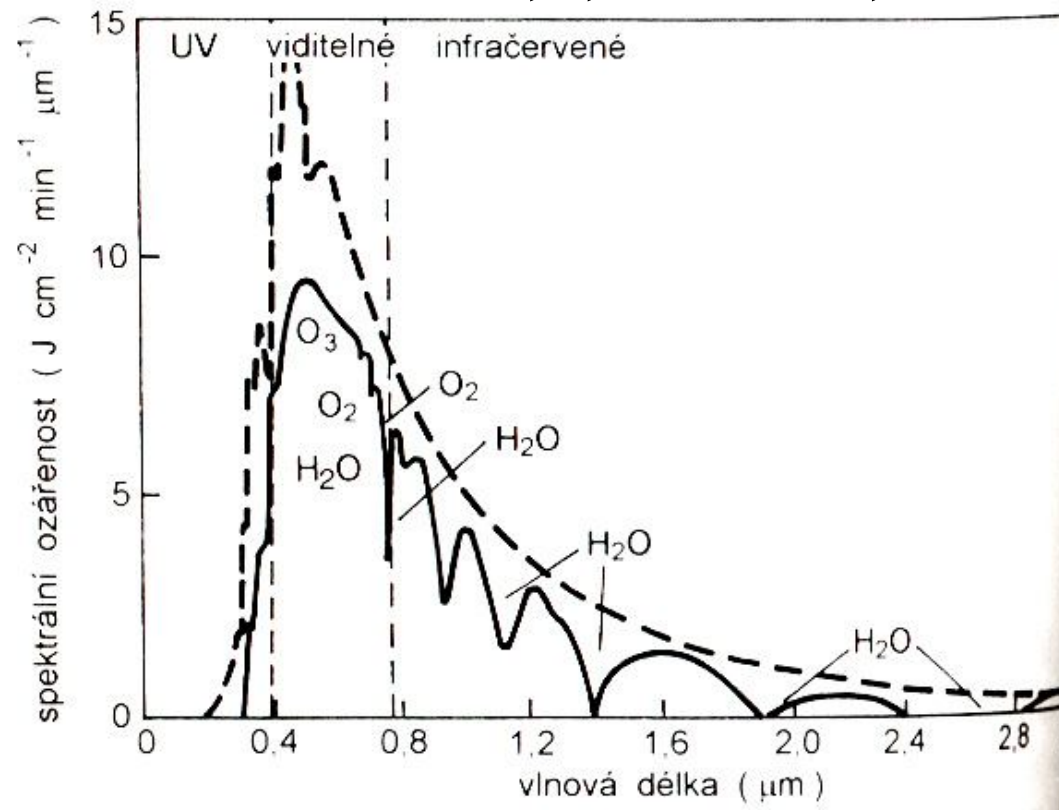
- fyziologické - výměna CO₂, O₂ mezi chloroplasty a atmosférou; přeměna primárních produktů, transport, distribuce
úroveň pletivo → rostlina (1-10⁴ s)
- ekologické - fotosyntéza porostů (10³ - 10⁶ s)
úroveň fytoocenóz → ekosystémů

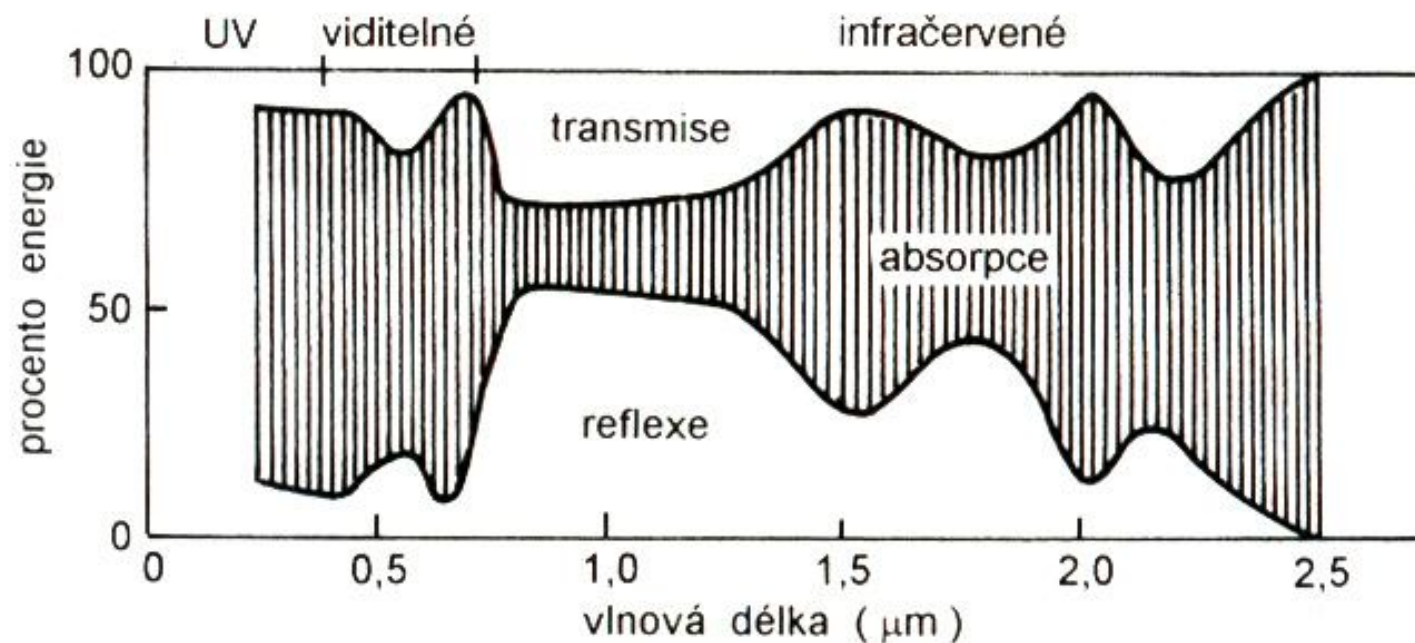
Záření

charakterizuje - vlnová délka a fotonů

vlnová délka **400 – 700 nm** – fotosynteticky aktivní záření
(FAR)

účinnost – červené světlo 0,3; modré 0,2

Obr. 4.3 Spektrální závislost odrazu (reflexe), pohlcení (absorpce) a propustnosti (transmise) sluneční energie dopadající na povrch listu, a to v oblasti ultrafialové (UV), viditelné (fotosynteticky aktivní FAR) a infračervené (IČ). (Podle Monteithe 1973.)

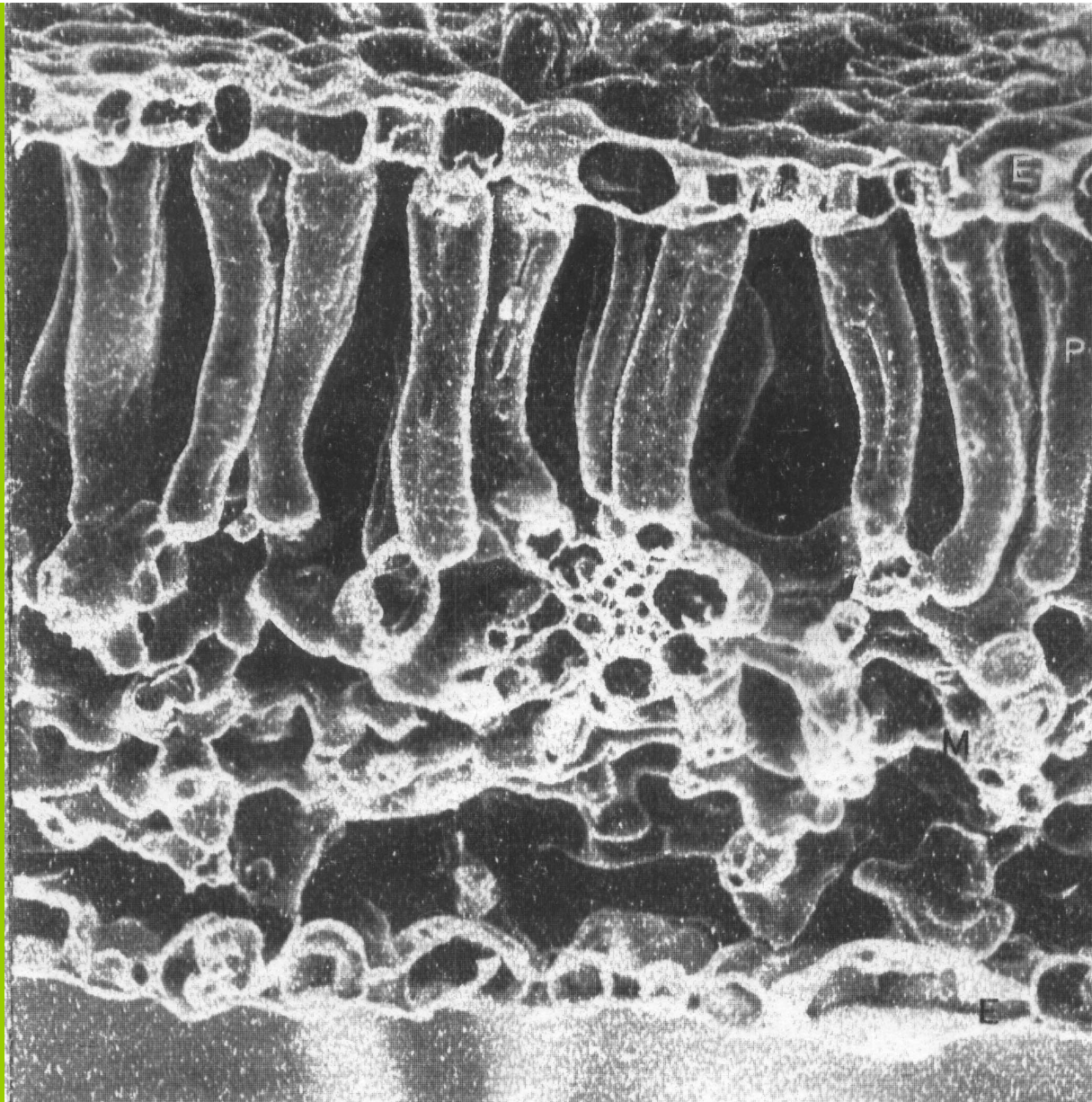
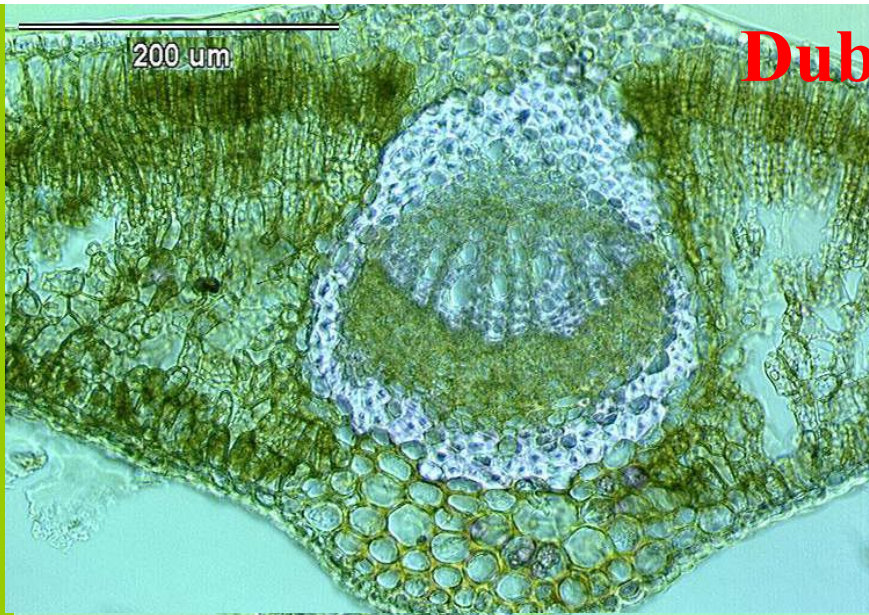

Plate 38 $\times 420$

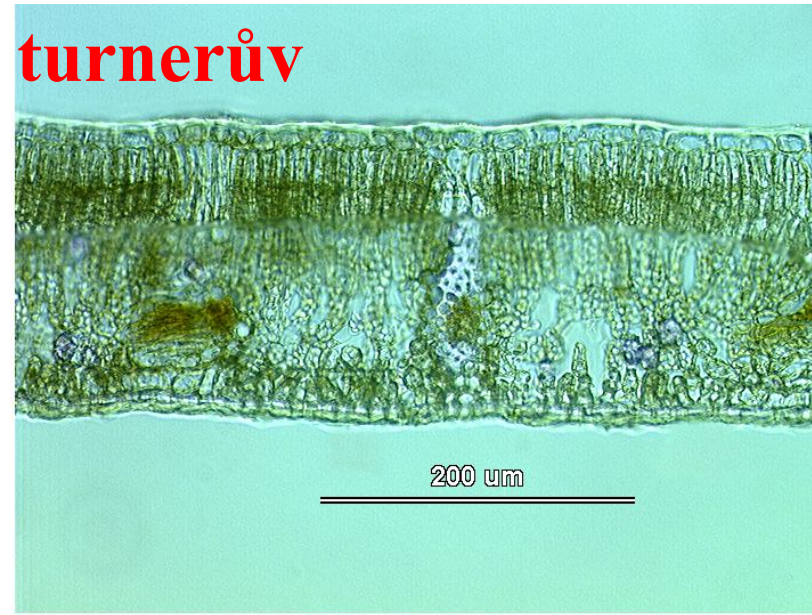
Inside the Leaf

Transverse view of a mature broad bean leaf. The internal organisation of cells in this leaf is characteristic of many plants, consisting of a layer of palisade cells (P) in the upper half of the leaf, spongy mesophyll cells (M) in the lower half and bounded on both sides by the epidermis (E). There are large air gaps between the palisade cells in the bean leaf, which is in contrast to the similar layer of cells in the tomato leaf. Most of the surface of the cells is exposed to the air and the area of cell wall exposed is about ten times the surface area of the leaf. The proportion of air volume to cell volume in a leaf

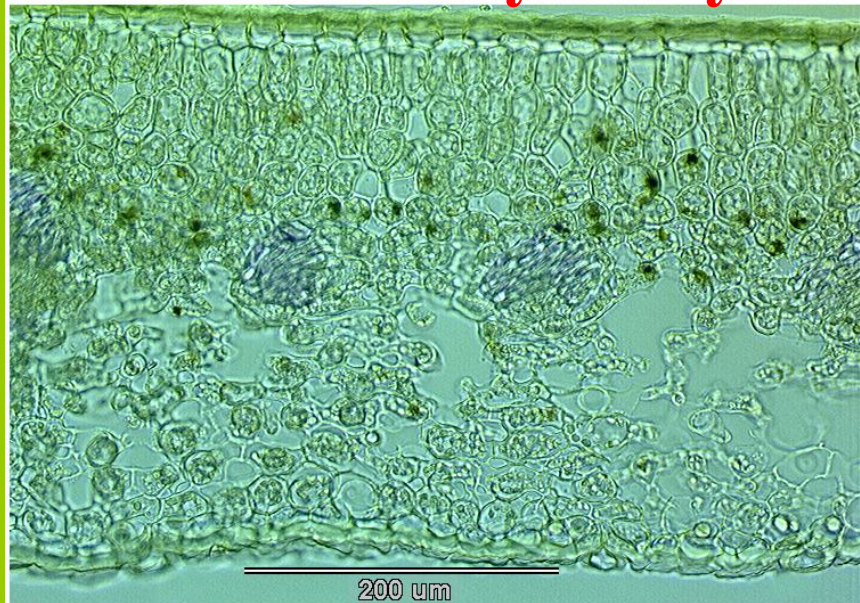

Dub turnerův

Zimostráz vřdyzelený

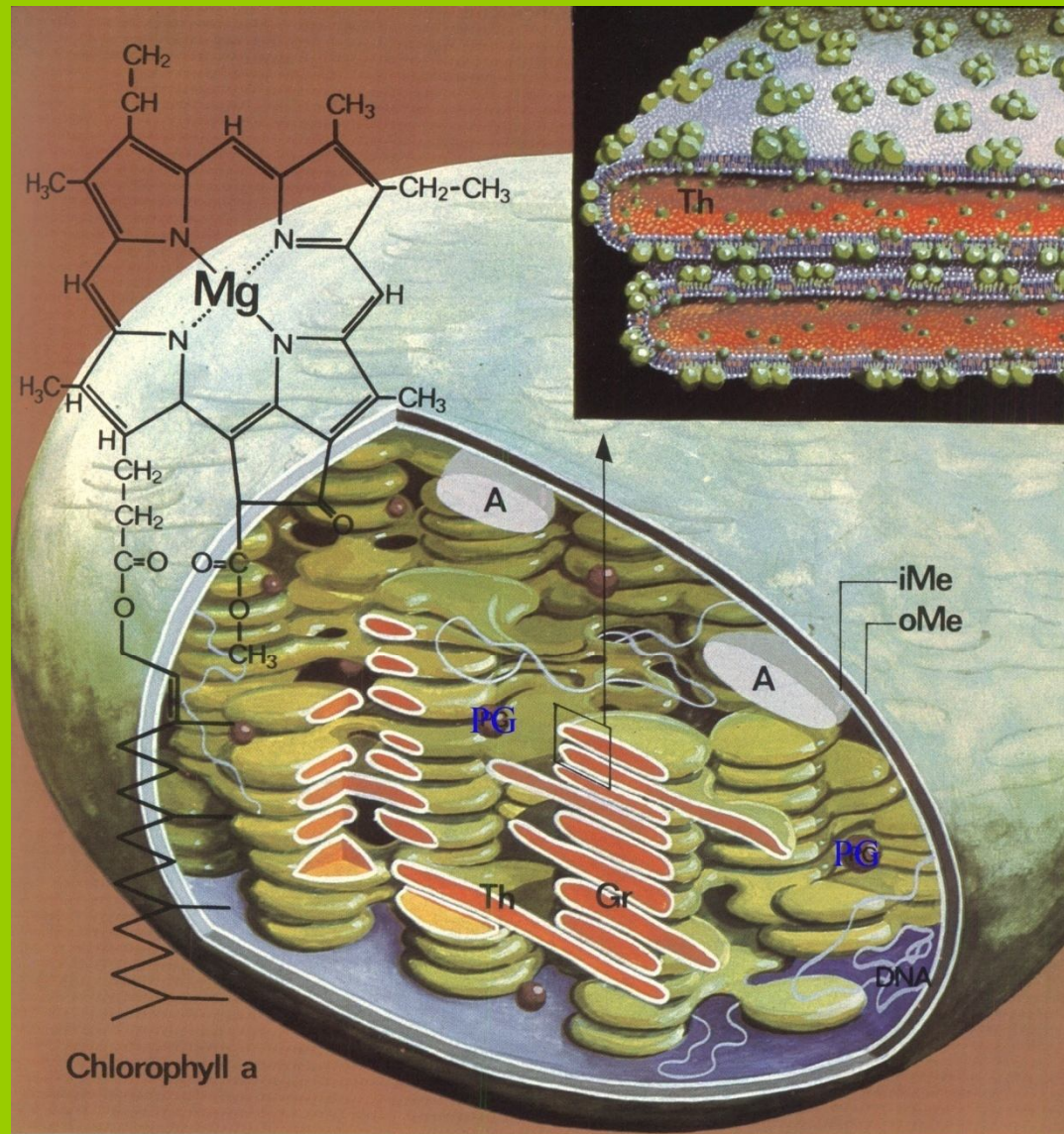

Chloroplast

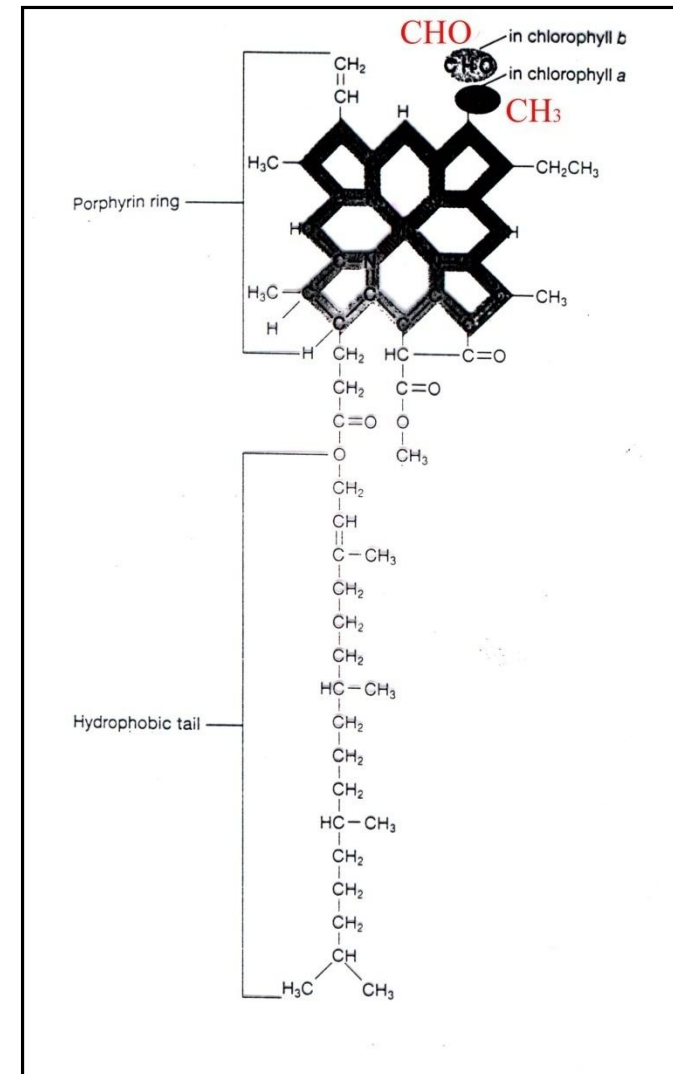
iMe - vnitřní membrána; oMe - vnější membrána; periplastidový prostor; Th - tylakoid, Gr - gran, stromatu; kvantazómy; A - škrob; PG - plastoglobulus; DNA; ribozomy

- absorpci kvant záření a jejich přenos zabezpečují
pigmentoproteinové komplexy

- spojeny s cytochromy, chinony a enzymy (oxidace
vody a redukce NADP^+)

Fotosyntetické pigmenty

chlorofyly a,b

Karotenoidy

- izoprenoidy (základní skelet 40 uhlíků)

└─ **karoteny** - uhlovodíky
└─ **xantofyly** - kyslíkaté deriváty

funkce └─ anténní systémy
└─ ochranná (fotooxidace)

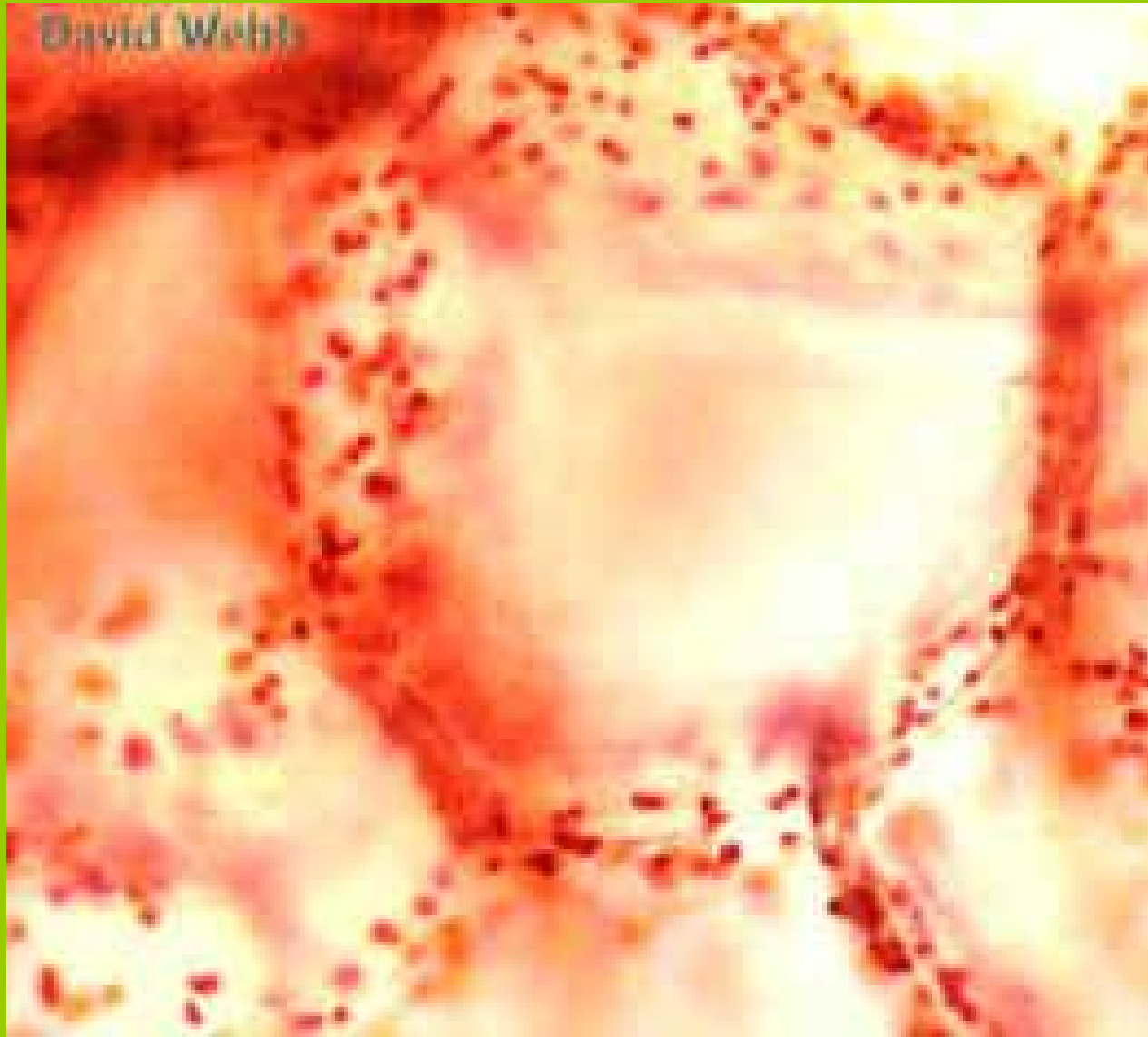
-přeměna violaxantinu, anteraxantinu a zeaxantinu - uvolnění tepla

Ostatní listová barviva

fykobiliny (sinice, ruduchy, skrytěnky)
– fykoerytrin, fykocyanin

Chromoplasts

Anténní - světlosběrný systém

- zachycují energii fotonů a přivádějí takto získanou excitační energii do reakčního centra (RC)

návrat – formou tepla, fluorescencí, přenos na sousední molekulu nebo uvolněním excitovaného elektronu

na 200 – 300 molekul chlorofylu připadá 1 molekula chlorofylu v RC

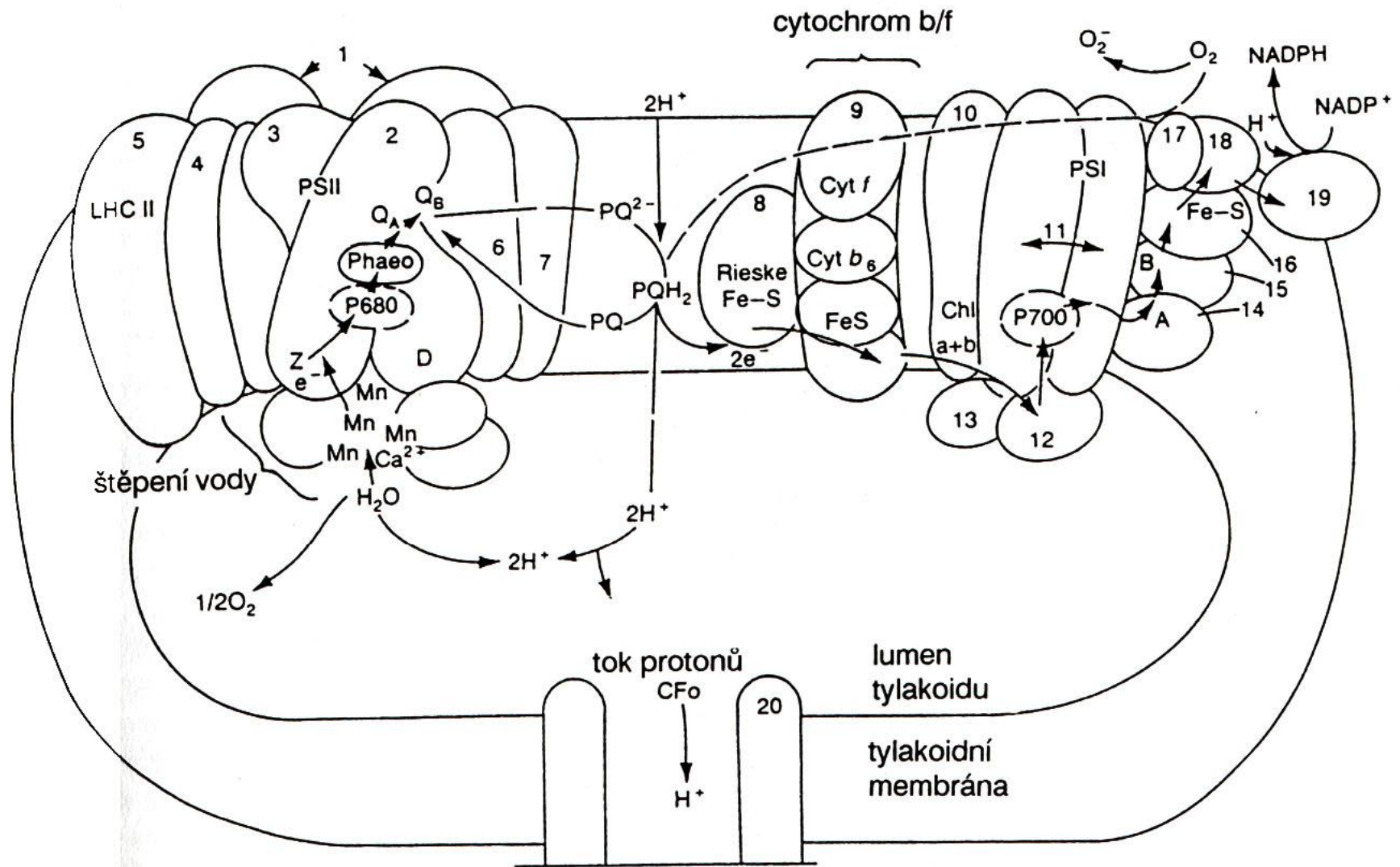
Fotosystémy

Fotosystém II (PSII) - katalyzuje rozklad vody – uvolnění O_2
- spojen s komplexem cytochromů b_6/f

Cytochrom b_6/f – přenos elektronů z PS II na PSI

Fotosystém I (PSI) – získá elektronu pro RC z cytochromů b_6/f
a přes ferredoxin redukuje $NADP^+$ (vznik $NADPH + H^+$)

ATP-syntáza – protonový gradient - syntéza ATP na vnějším povrchu (stromatálním) tylakoidní membrány

Obr. 4.8 Schéma uspořádání hlavních složek v tylakoidní membráně. 1 – pigmentoproteinový komplex antény, 2 – bílkovina D1, 3 – bílkovina D2, 4 – cytochrom b₅₅₉, 5 – světloběrná anténa, 6 – bílkovina (M_r = 10 000), 7 – stabilizující membránová bílkovina (M_r = 22 000), 8 – Rieskeho centrum Fe-S, 9 – cytochrom b₆/f s polypeptidy, 10 – světloběrný pigmentoproteinový komplex PSI, 11 – reakční centrum PSI, 12 – plastocyanin, 13 – protein (M_r = 10 000), který váže plastocyanin, 14, 15, 16 – bílkoviny Fe-S, 17 – bílkovina s navázaným feredoxinem, 18 – feredoxin, 19 – flavoprotein (Fp), 20 – membránová podjednotka spřahovacího faktoru CF₀, Z, D – tyrozin na bílkovině D1 a D2. Podrobnosti v textu. (Podle Lawlora 1993.)

Fotofosforylace

zvýšení koncentrace H^+ v lumenu tylakoidů - gradient
využit pro tvorbu **ATP z ADP**

NADPH + H^+ a ATP jsou dále využívány především pro
redukci uhlíku z CO_2 a při tvorbě sacharidů

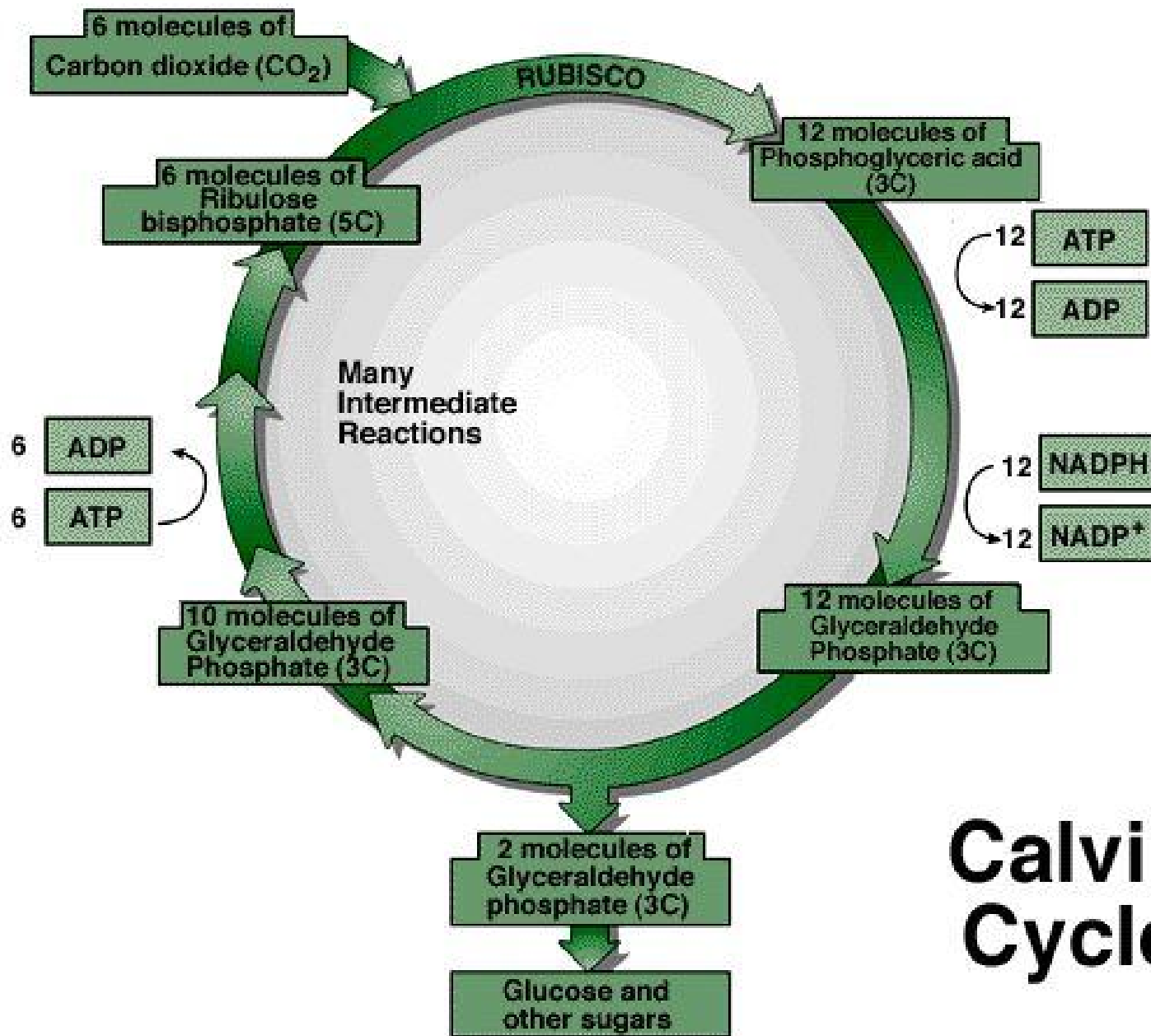
Fixace CO₂

Calvinův cyklus

CO₂ vázán enzymem **Rubisco** (ribulóza-1,5-bisfosfátkarboxyláza).
Vzniklý 6C labilní meziprodukt je štěpen na **3-fosfoglycerát** → je fosforylován (ATP-ADP) na 1,3-bisfosfoglycerát → reaguje s NADPH⁺ + H⁺ na glyceraldehyd-3-fosfát → **fruktóza-6-fosfát** (výchozí sloučeninou pro **syntézu škrobu v chloroplastech nebo je transportován do cytoplazmy** → **sacharóza** (hlavní transportní sloučenina))

3-fosfoglycerát – 1. stabilní produkt - **C3 rostliny**

Calvin Cycle

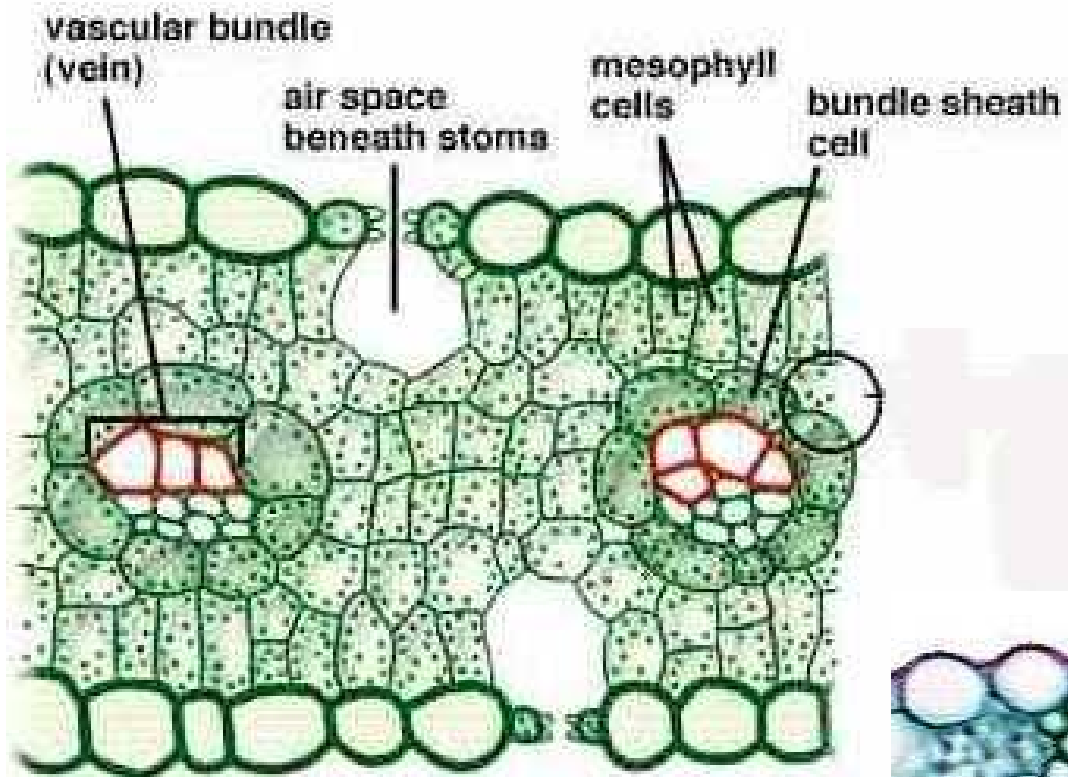
Fixace CO₂ u C₄ rostlin

CO₂ fixován v cytoplazmě buněk mezofylu PEPkarboxylázou → **oxalacetát (čtyřuhlíkatý)** mění na malát nebo aspartát – transportován do pochev cévních svazků. Zde uvolněn CO₂ a ten fixován Calvinovým cyklem.

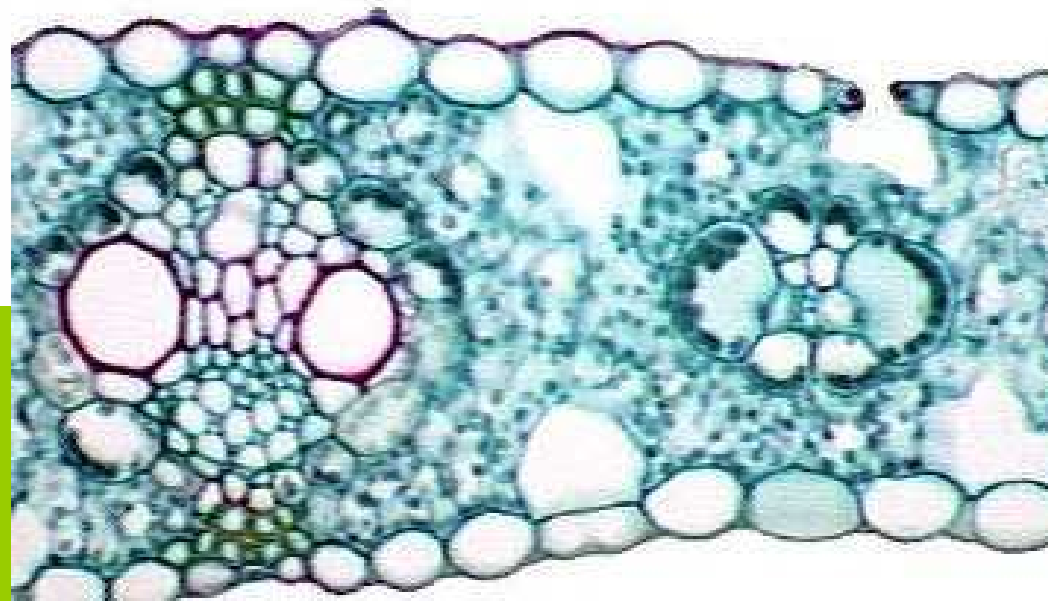
Fixace CO₂ u CAM rostlin (tučnolistých)

CAM rostliny adaptovány na nedostatek vláhy – mají přes den zavřené průduchy

V noci fixují PEPkarboxylázou → malát hromadí ve vakuolách přes den malát uvolňován dekarboxylován a CO₂ fixován Calvinovým cyklem

**PORTION OF A CROSS SECTION
OF A LEAF WITH C₄ PHOTOSYNTHESIS**

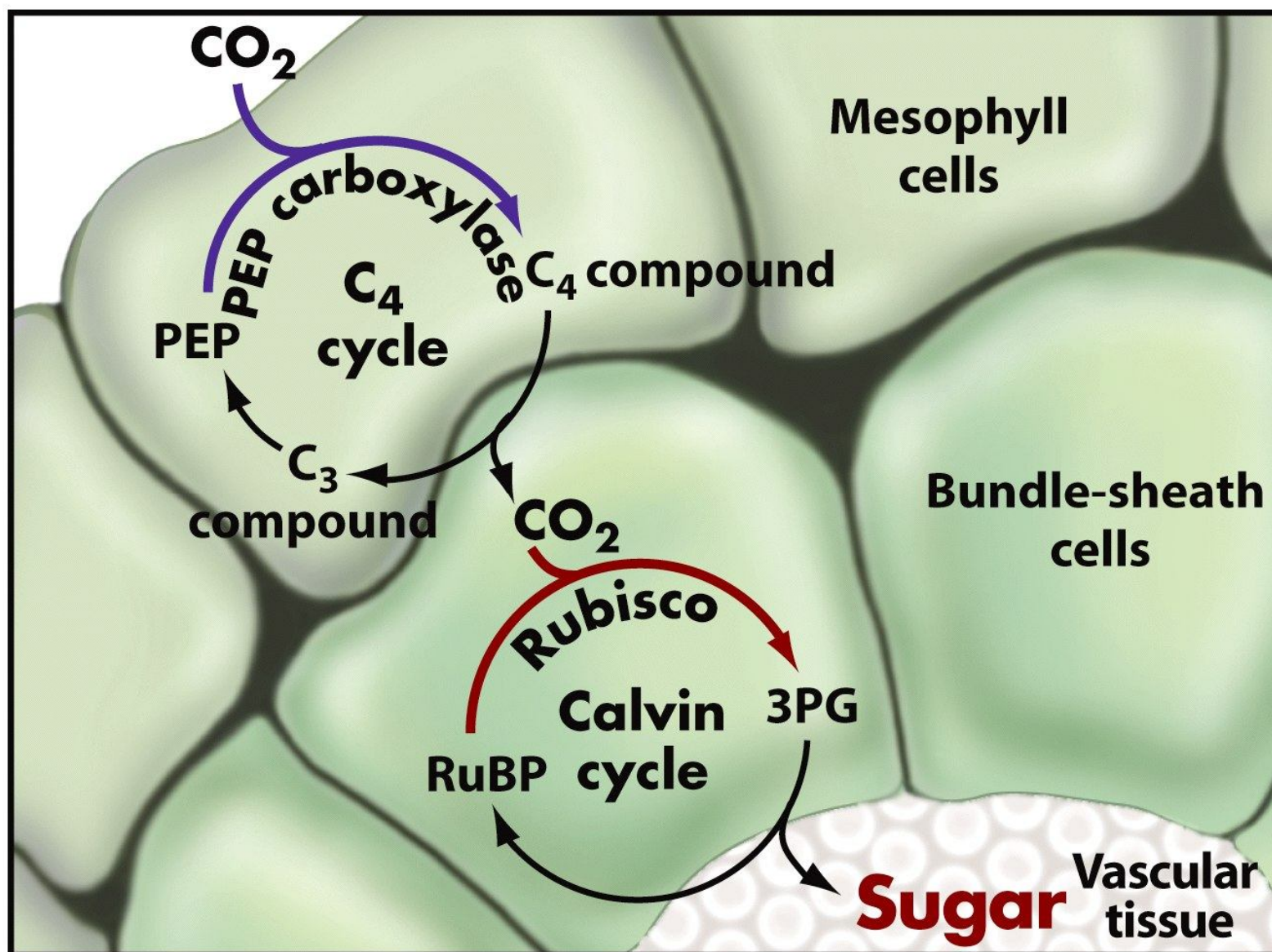

Figure 10-25b Biological Science, 2/e

Fyziologie fotosyntézy

- difuze CO₂

- difuzní odpory:

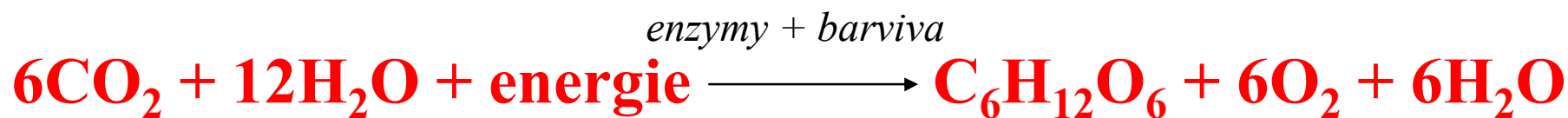
$$r = r_a + r_s + r_m \text{ (}\mu\text{mol}^{-1}\cdot\text{m}^2\cdot\text{s)}$$

r_a = odpor hraniční vrstvy

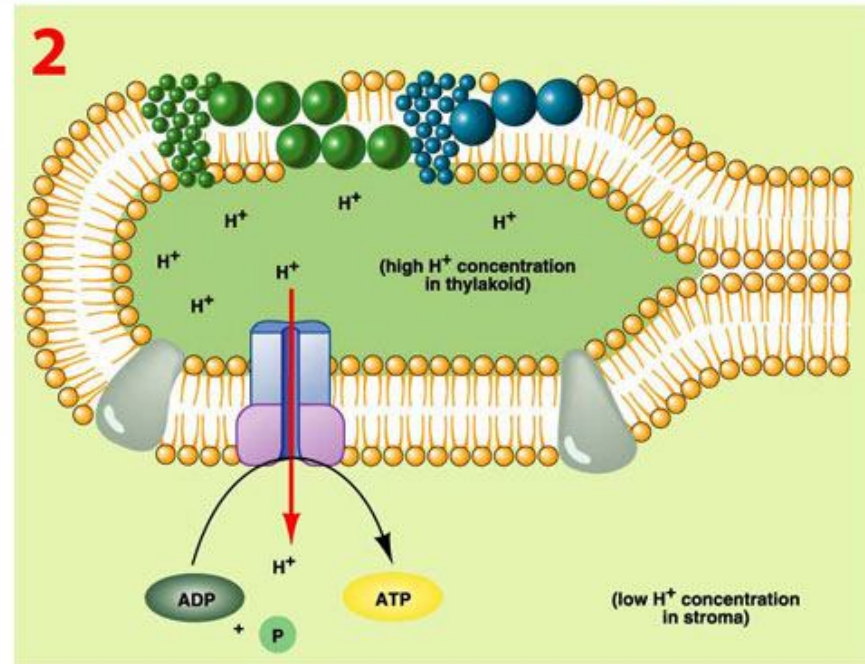
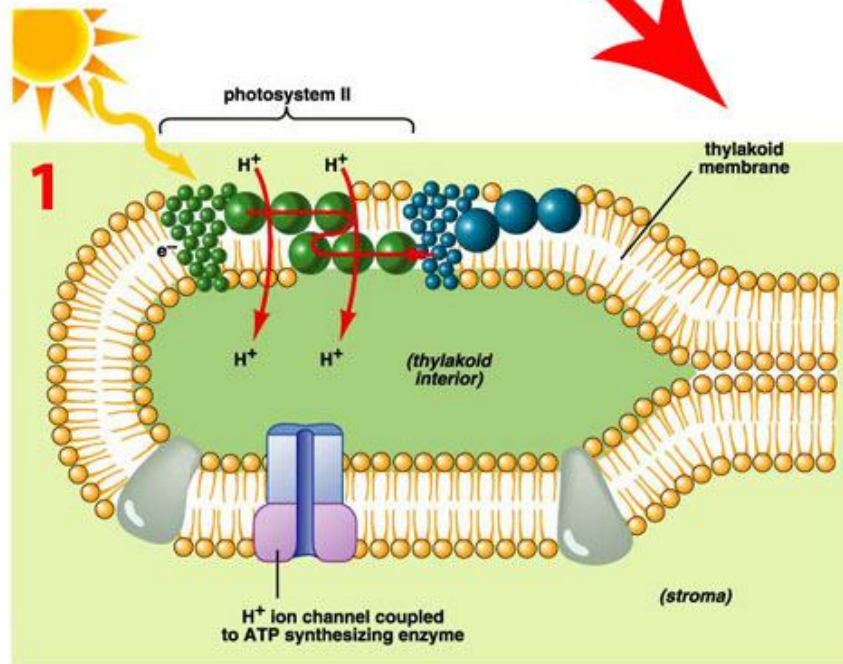
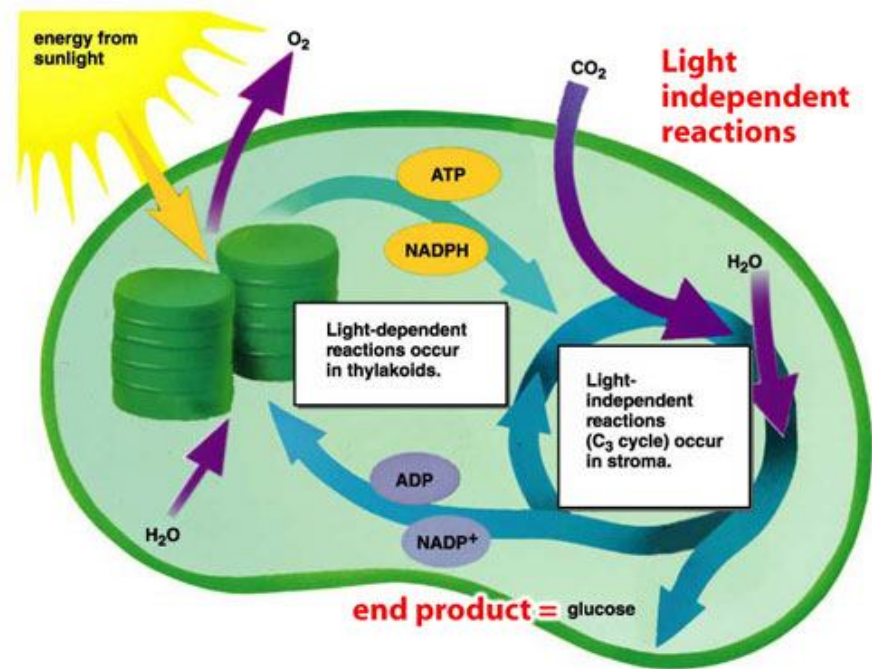
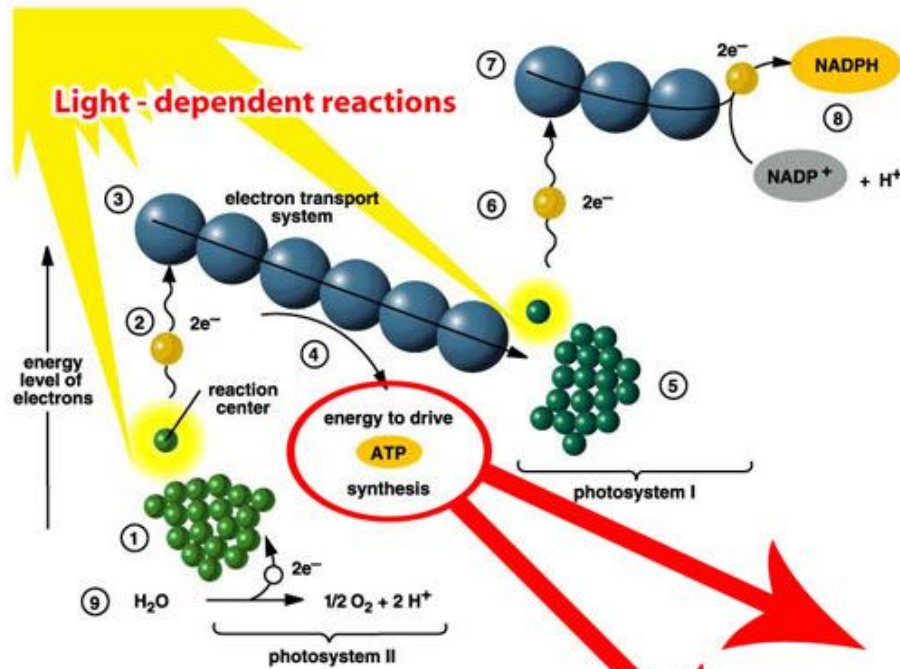
r_s = odpor stomatální

r_m = odpor mezofylový

Anatomie listu – fixace CO₂ – velikostí a počet chloroplastů, tvarem buněk, strukturou interceluár, tloušťkou listu, frekvencí průduchů

Respirace (dýchání)

- reakce organického substrátu s molekulárním kyslíkem
- vznik ATP na principu přenosu elektronů (podobně při fotosyntéze) → **protonový gradient**
- příjem O_2 výdej CO_2 – oxidace substrátů v reakcích glykolýzy, cyklu kys. citronové a pentózového cyklu
- využití energie pro růst (syntézy), udržení struktur, transport látek, příjem iontů, pohyby atd.

Organické substráty – sacharidy, tuky, (bílkoviny) apod.

Průběh respirace:

1. Glykolýza

2. Oxidace acetyl-CoA, tzv. **cyklus kyseliny citronové**
(Krebsův či citrátový cyklus)

3. **Přenos elektronů** z $\text{NADH} + \text{H}^+$ v dýchacím řetězci až
na O_2 . Ten redukován na H_2O

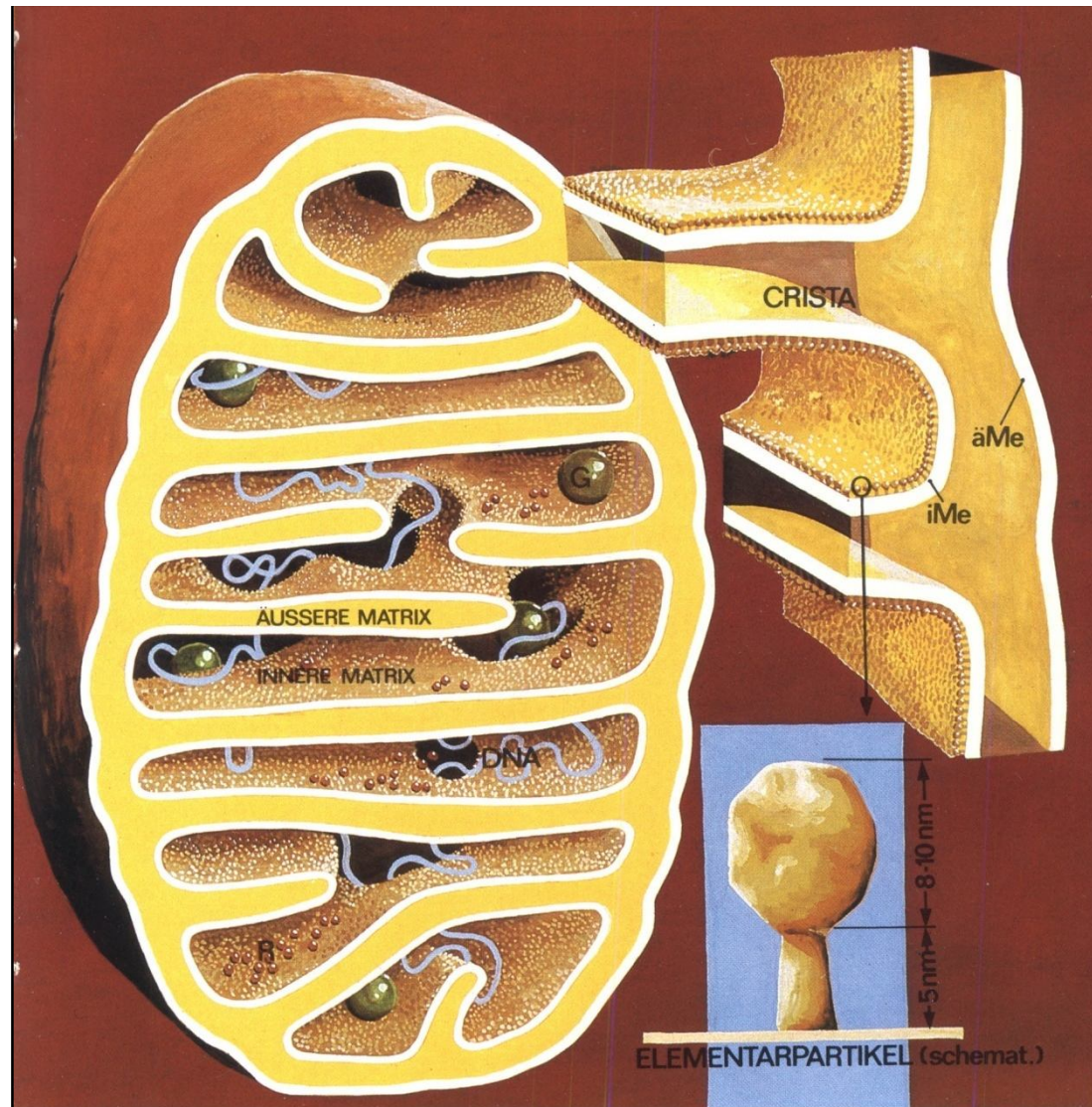
4. Oxidační fosforylace – **syntéza ATP**

1. Glykolýza

- děje se v **cytoplazmě buněk** (může probíhat i **anaerobně**)
- nejdřív se fosforyluje glukóza a vzniká glukóza-6-fosfát → až na **kyselinu pyrohroznovou**

nepřítomnost kyslíku –
kvašení – alkoholové →
např. etanol

dostupnost kyslíku
(aerobní podmínky) →
acetylCoA (uvolňuje CO₂) →
cyklus kys. citronové
(mitochondrie)

Chondriomembrána - vnější äMe; perimitochondriální prostor
 - vnitřní iMe
 krista; elementární částice oxidom
 DNA; ribozómy 70 S
 matrix vnější; vnitřní
 G - intramitochondriální granum

- většina rozpustných enzymů v matrix
- na vnitřním povrchu krist – ATP-syntázy
- lipidy (tuky) mohou být substrátem pro dýchání (semena)
  - mohou vznikat sacharidy v glyoxylátovém cyklu
  - lokalizován v glyoxizomech

2. Cyklus kyseliny citronové (tzv. citrátový cyklus)

- podílí se cca 30 enzymů

acetylCoA $\rightarrow$ 2 CO₂, 1 molekula GTP (guanosintrifosfát),
3 NADH₂ a 1 redukovaný flavoprotein

3. Přenos elektronů z NADH + H⁺ v dýchacím řetězci až na O₂. Ten redukován na H₂O

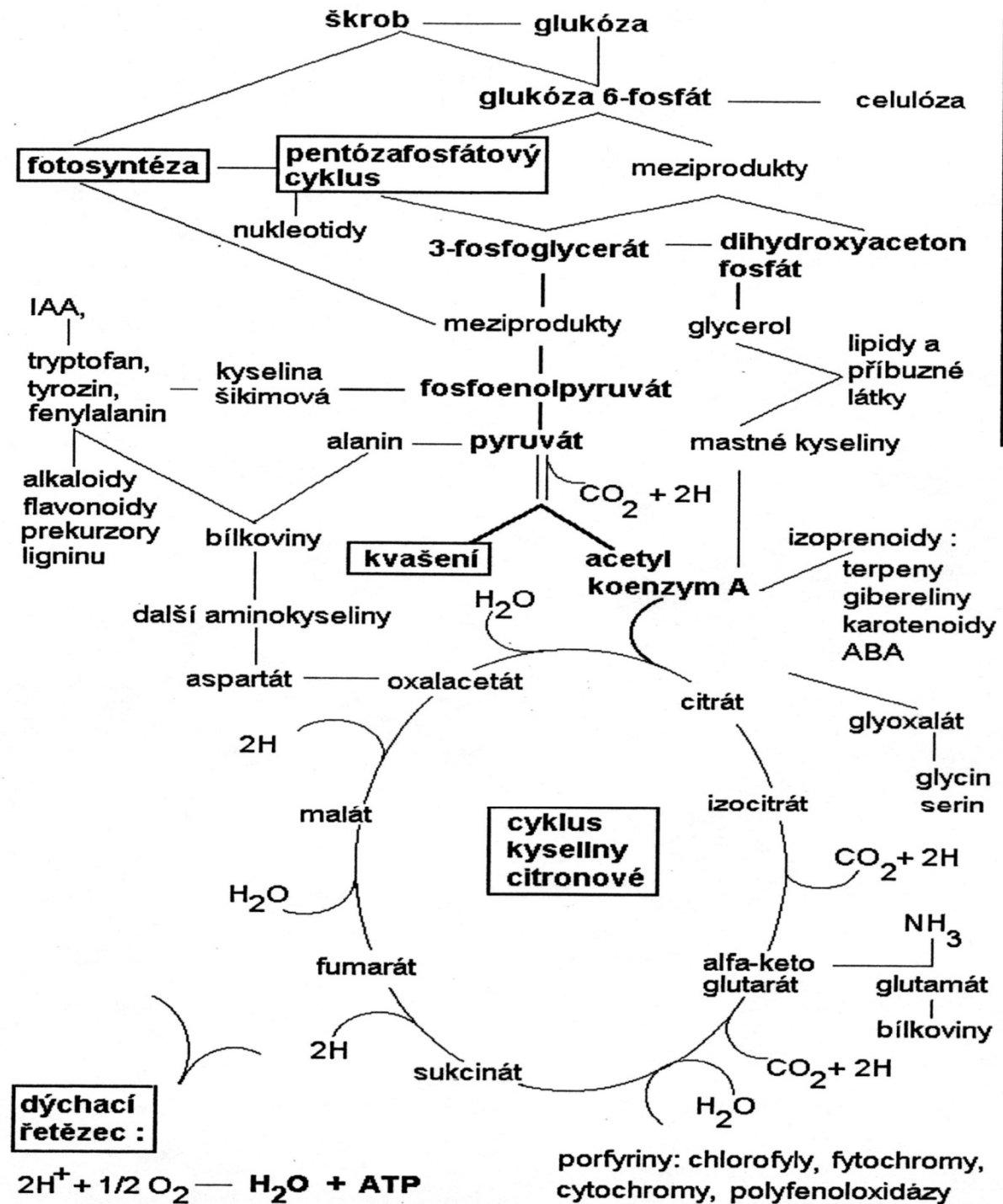
4. Oxidační fosforylace

tvorba ATP z ADP na základě elektrochemického gradientu protonů

Schéma metabolismu

-propojení fotosyntézy, (poskytuje základní substrát), dýchání, výstupy pro syntézy sekundárních látek stavebních obranných ochranných regulačních

Využití dýchání v průběhu růstu rostlin

- udržovací a růstové dýchání

-v průměru ztrácí rostlina za 24 hodin 1-2 % svého obsahu uhlíku na udržovací složku. U dospělé rostliny může tato hodnota představovat velký podíl.

-v současné době je přijímána představa, že asi 25 % vytvořených asimilátů slouží ke spotřebě dýcháním.

Vliv vnějších faktorů na rychlost dýchání

- omezují dostupnost zdrojů pro rostlinu (limitace produktů fotosyntézy, deficit vody, minerálních živin, nevhodných teplot)
- narušují metabolismus a působí až toxicky (potřeba opravných mechanismů, zvýšený výdaj na vylučování škodlivých látek)

Regulace rychlosti dýchání

- množství substrátu (sacharidů)
- množství ADP (limitace přenosu elektronů)
- tvorba ATP (při přebytku elektronů - alternativní dráhy pro přenos elektronů)

Ozářenost

-buňky obsahující chloroplasty redukuje na světlo rychlost dýchání na 70 – 35 % dýchání ve tmě (fotosyntéza, fotorespirace, dýchání a reutilizace CO₂ a O₂).

Teplota

-optimum 30 – 40°C (od 10 do 25°C je zvýšení rychlosti dýchání při zvýšení teploty o 10°C asi dvojnásobné).

Rozdíly u ekotypů.

Oxid uhličitý

-ovlivňuje rychlost karboxylace enzymem Rubisco
-mění otevřenost průduchů

Ostatní faktory

-vodní stres, minerální živiny, ionty způsobující zasolení půd, těžké kovy a atmosférické polutanty (i O₃)

INTERAKCE FAKTORŮ

